

Advies van het Economisch en Sociaal Comité over „De voorbereiding van een strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling”

(2001/C 221/27)

Tijdens de zitting 24 en 25 januari 2001 heeft het Economisch en Sociaal Comité krachtens artikelen 11(4), 19(1) en 23(3) van het reglement van orde besloten een advies op te stellen over: „De voorbereiding van een strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling”.

Het subcomité „Duurzame ontwikkeling”, dat met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft zijn ontwerpadvies op 17 mei 2001 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Ehnmark; co-rapporteur, de heer Ribbe.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn op 30 en 31 mei 2001 gehouden 382e zitting (vergadering van 31 mei 2001) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

0. Samenvatting van het advies

0.1. Het Economisch en Sociaal Comité is erg geporteerd voor het voornemen van het staatshoofd en de regeringsleiders om tijdens de Top van Göteborg (juni 2001) een ommezwaai in het lange-termijnbeleid ten voordele van duurzame ontwikkeling te lanceren. Hoewel het Comité betreurt dat het publiek hiervan onvoldoende op de hoogte is gebracht, worden hiermee de bezorgdheid en angst van brede geledingen van de samenleving ondervangen. Het is hoog tijd het over een andere boeg te gooien; daarenboven is nu het moment aangebroken om dit proces op de rails te zetten.

0.2. Het Comité is zich ervan bewust dat de maatschappij onder invloed van een beleid voor duurzame ontwikkeling ingrijpend zal veranderen. Gaandeweg zullen een aantal pijnlijke beslissingen moeten worden genomen. Daarom is het des te belangrijker dat deze verschuiving in het beleid op de steun van het publiek kan rekenen. Zonder een stevig maatschappelijk draagvlak heeft een beleid voor duurzame ontwikkeling geen kans van slagen.

0.3. Het Comité betreurt het ten zeerste dat voor publieke inspraak over de voorbereidende fase niet meer dan één maand is uitgetrokken; voor een strategie zo belangrijk en ingrijpend als deze is dit echt ontoereikend. Duurzame ontwikkeling is te belangrijk om op deze manier te worden aangepakt.

0.4. Volgens het Comité dienen na de Top van Göteborg alle zeilen te worden bijgezet om het publiek van deze thematiek te doordringen, de discussie op lokaal niveau gaande te houden en opmerkingen en suggesties inzake de strategie voor duurzame ontwikkeling te kanaliseren. Volgens het Comité is dit dossier uitermate geschikt om de publieke inspraak over een communautair beleidsterrein te bevorderen.

0.5. In samenwerking met andere segmenten van de georganiseerde civiele samenleving zal het Comité een brede publieke discussie over deze problematiek aanzwengelen en gaande houden. Het Comité staat positief tegenover het voornemen van de Commissie om tijdens een tweejaarlijks forum de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling met de betrokken partijen te evalueren, en verklaart zich bereid om als mede-organisator op te treden.

0.6. Het Comité benadrukt dat het te weinig tijd heeft gekregen om omstandig te reageren. Tijdens de Top van Göteborg kan om dezelfde reden enkel de aanzet tot een strategisch proces worden gegeven; de uiteindelijke strategie zal er zeker niet worden goedgekeurd. In een later stadium zal het Comité dieper op de inhoud van de strategie voor duurzame ontwikkeling ingaan.

0.7. Gezien de korte voorbereidingstijd zouden tijdens de Top van Göteborg in eerste instantie een aantal algemene doelstellingen moeten worden uitgewerkt. Voorts zouden Commissie en andere belanghebbende instanties er moeten worden opgeroepen om tijdens de Top van Laken en Barcelona concretere voorstellen in te dienen.

0.8. In de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling moet het verband tussen de drie pijlers — economische, sociale en milieuaspecten — worden geconsolideerd. In dit verband beklemtoont het Comité dat alle bestuursniveaus nieuwe horizontale structuren moeten opzetten om de toepassing van de strategie voor duurzame ontwikkeling te plannen en te controleren.

0.9. Het Comité stelt voor dat voor vervoer, energie-opwekking, landbouw en klimaatverandering duurzaamheidsdoelstellingen worden uitgewerkt.

0.10. Het Comité wijst erop dat een maatschappij die een duurzame ontwikkeling gestalte wil geven, de nodige kennis in huis dient te hebben en zwaar moet investeren in O&O, onderwijs, opleiding en levenslang leren.

0.11. Het verbaast het Comité dat de vergrijzing en de ontgroening van de bevolking in de lidstaten niet duidelijker met elkaar in verband zijn gebracht. In de strategie voor duurzame ontwikkeling dient aandacht te worden geschonken aan een actief, nationaal gezinsbeleid dat erop gericht is de nodige economische en sociale randvoorwaarden te creëren zodat ouders hun werk en de zorg voor hun kinderen gemakkelijker kunnen combineren.

0.12. Het Comité is een overtuigd pleitbezorger van het Kyoto-protocol en verwacht dat de EU zich sterk zal maken om het protocol op wereldschaal ingang te doen vinden. Het Comité benadrukt evenwel dat nieuwe en stringenter grenswaarden moeten worden vastgesteld.

0.13. Het Comité geeft blijk van zijn belangstelling om bij de evaluatie en follow-up van de strategie voor duurzame ontwikkeling te worden betrokken. In dit verband is het Comité bereid om zijn ledenorganisaties ertoe aan te sporen hun contacten met hun achterban te versterken en om als waakhond een kwaliteitsbeoordeling van de tenuitvoerlegging van de strategie op te stellen.

1. Inleiding

1.1. Een communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling

1.1.1. Met dit advies wil het Economisch en Sociaal Comité een bijdrage leveren aan de discussie en de voorbereiding van de communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling. Deze strategie, die momenteel door Commissie en Raad overeenkomstig het mandaat van de Europese Raad van Helsinki van december 1999 wordt voorbereid, zal het centrale thema zijn op de agenda van de Europese Raad van Göteborg op 15 en 16 juni 2001.

1.1.2. Verwacht wordt dat tijdens deze Europese Raad een aantal politieke prioriteiten, doelstellingen en procedures worden goedgekeurd die voor dit en de komende Raadszittingen de aanzet vormen voor een proces van duurzame ontwikkeling. Bedoeling is dat een kruisbestuiving zal plaatsvinden tussen de strategie voor duurzame ontwikkeling en de follow-up van Lissabon. Het is allerm minst de bedoeling het proces van Lissabon of Luxemburg nog eens over te doen, integendeel: met deze strategie moet het proces van Lissabon in een nieuwe, bredere context worden geplaatst. In die zin bestaat er een duidelijk verband tussen de Top van Stockholm (maart) en die van Göteborg (juni).

1.1.3. De strategie voor duurzame ontwikkeling zal pas op lange termijn haar beslag krijgen; sommige doelstellingen zullen pas na 20 tot 25 jaar kunnen worden verwezenlijkt. Daarenboven zal de tenuitvoerlegging ervan permanent moeten worden geëvalueerd en dienen doelstellingen en procedures gaandeweg te worden uitgebouwd.

1.1.4. In de strategie zullen ook de resultaten van de Top van Rio (1992) en de besluiten van Rio+5 worden verwerkt; het geheel zal in 2002 tijdens de Rio+10-Wereldtop in Zuid-Afrika als bijdrage van de EU worden voorgelegd. Ook het werk dat de OESO krachtens een driejarig mandaat van haar ministersvergadering van 1998 in dit verband heeft verricht, dient in aanmerking te worden genomen. De resultaten hiervan werden tijdens de ministersvergadering van 17 en 18 mei 2001 in de OESO besproken.

1.2. Het Economisch en Sociaal Comité heeft talrijke adviezen over milieu-, economische en sociale aangelegenheden op zijn naam staan. Het Comité heeft zijn stempel gedrukt op de tijdens de Top van Lissabon (maart 2000) afgesproken doelstellingen en streefcijfers en een bijdrage geleverd aan de follow-up tijdens de Top van Stockholm. Het moge duidelijk zijn dat voor het Comité als vertegenwoordiger van brede geledingen van de georganiseerde civiele samenleving een unieke rol in de voorbereiding en follow-up van een strategie voor duurzame ontwikkeling is weggelegd.

1.3. „Duurzame ontwikkeling” als concept

1.3.1. In haar verslag van 1987 geeft de Wereldcommissie voor milieu en ontwikkeling („de commissie-Brundtland”) een omschrijving van duurzame ontwikkeling die intussen school heeft gemaakt: door duurzame ontwikkeling moeten de huidige generaties in hun behoeften kunnen voorzien zonder de behoeftbevreiding van de volgende generaties in gevaar te brengen.

1.3.2. Tegen de achtergrond van deze omschrijving en van de conclusies van de Europese Raad van Helsinki moet de communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling „een langetermijnstrategie” worden „waarin de beleidslijnen voor duurzame economische, maatschappelijke en milieuontwikkeling op elkaar aansluiten”. Hierbij dienen aanhoudende economische stabiliteit en groei op één noemer te worden gebracht met duurzaamheidsvereisten inzake sociale en milieu-bescherming, met inbegrip van o.m. voedselveiligheid en volksgezondheid. Met andere woorden: met de strategie voor duurzame ontwikkeling wordt beoogd het hoofd te bieden aan lange-termijnproblemen met economische, sociale en ecologische gevolgen die voortvloeien uit niet-duurzaam beleid.

1.3.3. Het Economisch en Sociaal Comité wil de volgende opmerkingen over het concept „duurzame ontwikkeling” meegeven.

1.3.3.1. Het concept is niet nieuw en de gevolgen ervan voor het beleid komen nu al aan het licht. Naar aanleiding van de Conferentie van Rio en de follow-up ervan hebben een aantal landen immers de noodzaak van duurzaam beleid ingezien en in dit verband besluiten genomen.

1.3.3.2. Veel concreets heeft dit alles echter nog niet opgeleverd. Hieraan liggen diverse oorzaken ten grondslag. De belangrijkste is waarschijnlijk dat „duurzame ontwikkeling” een zeer breed concept is dat enkel kan worden toegepast als internationale, nationale en lokale instanties hun maatregelen op elkaar afstemmen en de burger zijn levenswijze en consumptiepatroon aanpast. De toepassing van een beleid voor duurzame ontwikkeling heeft zeer duidelijke implicaties voor het leven van elke burger.

1.3.4. Het moment is aangebroken om dit proces op de rails te zetten en concrete beleidsmaatregelen op te stellen. Met de communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling kan de EU ten langen leste een concrete bijdrage leveren tot de verwezenlijking van de ambitieuze doelstellingen van de Conferentie van Rio.

1.3.5. De EU-strategie moet bijdragen tot een betere en duurzame levenskwaliteit en dient beschouwd te worden als een blauwdruk voor een samenleving waarin op een verantwoordelijke manier met mens en natuur wordt omgegaan. Gezien de toenemende aandacht bij het publiek voor alles wat levenskwaliteit aangaat, komt deze strategie op het juiste moment. Het concept „duurzame ontwikkeling” wint namelijk terrein, niet enkel in de EU, maar in de hele wereld.

1.3.6. Het Comité beklemtoont dat het beleid dat ons maatschappelijk model op de lange termijn bepaalt, in het licht van het concept „duurzame ontwikkeling” radicaal moeten worden hêrdacht. Pijnlijke beslissingen zullen dan ook niet kunnen uitblijven. Zo zullen bepaalde tendensen die de laatste tijd de kop hebben opgestoken, moeten worden omgebogen, willen we de economische groei, de gezonde overheidsfinanciën en de op solidariteit gebaseerde sociale voorzieningen niet in gevaar brengen.

1.3.7. Beleidsmakers staan nu voor het volgende alternatief: zij kiezen voor een weloverwogen, rationele aanpak, of nemen pas een besluit als de nood aan de man komt.

2. Voorbereiding van de strategie voor duurzame ontwikkeling door de Commissie: een stand van zaken

2.1. Op 27 maart heeft de Commissie een discussienota over duurzame ontwikkeling voorgelegd. Zij beoogde hiermee een brede discussie op gang te brengen. Tot eind april kon op deze nota worden gereageerd. De opmerkingen zullen in het definitieve voorstel voor een communautaire strategie in aanmerking worden genomen.

2.1.1. In de discussienota worden geen concrete doelstellingen of maatregelen voorgesteld. De nota is bedoeld om een aantal onderwerpen gestructureerd te analyseren en voor bepaalde belangrijke tendensen beleidsopties aan te reiken.

Geanalyseerd wordt onder meer welke factoren tot dusverre een doorbraak ten gunste van duurzame ontwikkeling in de weg stonden en welke instrumenten kunnen worden gebruikt om een duurzame-ontwikkelingsstrategie toe te passen. Om de praktische implicaties te illustreren, heeft de Commissie aan de hand van drie criteria [ernst/impact, tijdschema (onomkeerbaarheid en intergenerationele aspecten), Europese/internationale dimensie] de volgende zes actuele doelgebieden — die momenteel door een niet-duurzame aanpak worden gekenmerkt — geselecteerd:

- sociale uitsluiting/armoede;
- volksgezondheid;
- demografie/vergrijzing;
- klimaatverandering/schone energie;
- uitputting van natuurlijke hulpbronnen;
- mobiliteit en bodemgebruik.

2.1.2. Op elk van deze zes doelgebieden zijn niet-duurzame economische, sociale en ecologische tendensen waar te nemen. Door deze tendensen in de discussienota te belichten, wilde de Commissie een brede discussie over positieve en negatieve aspecten van de maatschappelijke evolutie aanzwengelen zonder evenwel expliciet op het verband tussen deze aspecten en de strategie voor duurzame ontwikkeling te wijzen.

2.2. De kracht van de discussienota schuilt precies in deze analyse van niet-duurzame tendensen. Zoals in de discussienota wordt uiteengezet, wordt algemeen aanvaard dat duurzame ontwikkeling ten minste twee belangrijke uitgangspunten heeft, namelijk dat:

- ontwikkeling een economische, sociale en milieudimensie heeft. Om tot duurzame ontwikkeling te komen, moet een evenwicht worden gevonden tussen verschillende factoren die bijdragen tot de algehele kwaliteit van het leven;
- de huidige generatie jegens toekomstige generaties de plicht heeft om het sociaal, economisch en milieupotentieel in een zodanige staat achter te laten dat zij een minstens even hoog welzijnspeil kunnen bereiken als wijzelf.

2.3. Het Comité is van mening dat de nota een waardevolle basis voor discussie vormt. Probleem is dat de Commissie lang met het voorleggen van het document heeft gewacht en dat daardoor te weinig tijd restte om breed overleg te plegen. Voor verder opmerkingen in dit verband: zie paragraaf 6.

3. Gemeenschappelijke hoorzitting ESC/Commissie

3.1. Eind april heeft het Comité in samenwerking met de Europese Commissie een tweedaagse hoorzitting over de discussienota gehouden. Deze zitting werd bijgewoond door

200 vertegenwoordigers van betrokken organisaties, van de georganiseerde civiele samenleving, van regeringen en Europese instellingen. Tijdens de levendige, concrete discussies werden, met het oog op de Top van Göteborg, een aantal suggesties naar voren gebracht.

3.2. Met name aan de volgende drie onderwerpen werd veel aandacht besteed:

3.2.1. Een politieke visie en politiek leiderschap zijn onontbeerlijk. Telkens weer werd beklemtoond dat regeringen en politici bij het uitwerken van een politieke visie het voortouw moeten nemen; zij dienen leiderschap aan de dag te leggen en prioriteiten vast te stellen.

3.2.2. De besluiten in de strategie voor duurzame ontwikkeling dienen wetenschappelijk onderbouwd te zijn; hiervoor is een gedegen O&O-basis een must. Een samenleving die zich erop wil laten voorstaan ontwikkeling op een duurzame manier aan te pakken, moet zwaar investeren in O&O, onderwijs en opleiding.

3.2.3. De mondiale dimensie — die in de nota van de Commissie onderbelicht wordt — mag niet uit het oog worden verloren. De EU dient in een mondiale context een voortrekkersrol te spelen en met haar besluiten ter bevordering van een duurzame ontwikkeling als voorbeeld voor andere landen te fungeren.

3.3. Daarnaast kwamen ook de volgende aspecten ter sprake:

3.3.1. Aangezien er geen zaligmakende oplossing voor deze problemen bestaat, dient de aanpak erop gericht te zijn duurzame ontwikkeling in het bestaande beleid te integreren. Hierbij moeten ook andere factoren dan het Cardiff-proces in aanmerking worden genomen. Belangrijke sectoren die in dit verband onder de loep moeten worden genomen, zijn landbouw en visserij, waar de diversiteit aan soorten, de volksgezondheid en uiteindelijk zelfs het overleven van de mens door niet-duurzame beleidsmaatregelen in gevaar worden gebracht.

3.3.2. Aan de rol van het bedrijfsleven bij het uitwerken en toepassen van de strategie voor duurzame ontwikkeling werd veel aandacht besteed. De teneur van de discussie was dat het bedrijfsleven tegenwoordig als bondgenoot bij de tenuitvoerlegging van de strategie dient te worden beschouwd.

3.3.3. Gezien de vergrijzing van de bevolking en de stijgende vraag naar zorg voor ouderen, dienen de overheidsfinanciën gezond te zijn en moeten overheden voldoende geld in kas hebben om de hiermee samenhangende kosten op lange termijn te financieren.

3.3.4. Hoewel niet te loochenen valt dat het probleem van het lage geboortecijfer (ontgroening) de gevolgen van de vergrijzing versterkt en de overheid tot sanering van haar financiën noopt, werd deze factor min of meer buiten beschou-

wing gelaten. Niettegenstaande dat een actief gezinsbeleid — ten gunste van kinderen, ouders en ouderen — het voor ouders gemakkelijker kan maken kinderen, zorg en werk te combineren, werd dit punt niet aan de orde gesteld.

4. Opmerkingen over het voorbereidend werk

4.1. De op stapel staande besluiten over duurzame ontwikkeling worden door het Economisch en Sociaal Comité als de aanzet tot een lang proces beschouwd.

4.2. Niettemin betreurt het Comité het dat de Commissie haar discussienota in een zo late fase van het voorbereidingsproces heeft ingediend. Hierdoor bleef erg weinig tijd over om met zoveel mogelijk betrokkenen overleg te plegen. Aangezien reeds tijdens de Europese Top van Helsinki (1999) werd besloten dat duurzame ontwikkeling één van de prioriteiten van de Top van Göteborg moest worden, was er in principe voldoende tijd om, voorafgaand aan de beslissingsfase, breed overleg te plegen. Dit zou het mogelijk hebben gemaakt om een groot draagvlak te creëren en om de georganiseerde civiele samenleving actief bij de voorbereiding van de strategie te betrekken.

4.3. Juist omdat het erg moeilijk is een strategie voor duurzame ontwikkeling uit te werken, mag bij het opstellen en goedkeuren ervan niet overhaast te werk worden gegaan.

4.4. De procedure had er als volgt moeten uitzien. Na een breed overleg- en inspraakproces had de Commissie in een discussienota — vergelijkbaar met degene die op 27 maart 2001 is voorgelegd — een voorlopige stand van zaken moeten opmaken. Op basis van een dialoog over de oorzaken van de huidige scheefgroeiingen, zou vervolgens — wederom in samenspraak — een strategie voor het oplossen van deze problemen moeten zijn uitgewerkt. Met een dergelijke aanpak had de Commissie zich van de nodige steun voor haar beleid kunnen vergewissen.

4.5. Het Comité beschouwt de tweedaagse hoorzitting, die eind april in samenwerking met de Commissie is gehouden, als een positief initiatief.

4.6. Zoals moge blijken uit het onlangs voorgelegde Commissiedocument over „governance” — waarin dit onderwerp uitgebreid aan de orde wordt gesteld —, is de Commissie zich nochtans terdege bewust van het belang van overleg en inspraak. In het strategievoorstel „Een duurzaam Europa voor een betere wereld”⁽¹⁾, dat na de in paragraaf 4.5 vermelde hoorzitting werd opgesteld, wordt het cruciale belang van een vroege en systematische dialoog overigens ook beklemtoond.

⁽¹⁾ Mededeling van de Commissie d.d. 15 mei 2001, bestemd voor de Europese Raad van Göteborg.

5. Breed overleg met het publiek

5.1.1. Het besluit om een strategie voor duurzame ontwikkeling uit werken is in de ogen van het Comité een van de belangrijkste beslissingen die de Europese Unie in de afgelopen jaren heeft genomen. Het zal een duidelijke stempel drukken op onze samenleving, onze levenswijze en ons consumptiepatroon.

5.1.2. Beleidsmaatregelen ten gunste van duurzame ontwikkeling zijn zo belangrijk dat ze een „bottom-up”-aankpak vereisen; de „top-down”-benadering is in dit verband ten enenmale opgeschikt.

5.1.3. Zelden heeft de Unie beleidsmaatregelen moeten uitwerken waarvoor een zo breed maatschappelijk draagvlak noodzakelijk is.

5.2. Aangezien onvoldoende tijd is ingeruimd om voorafgaand aan de beslissingsfase breed overleg te plegen, standpunten uit te werken en zo de nodige steun voor het beleid te krijgen, dringt het Comité erop aan dat na de Top van Göteborg een systematische voorlichtings- en overlegcampagne in alle lidstaten wordt opgezet om de basis — uiteenlopende organisaties, politieke partijen en burgers — de kans te geven hun mening te ventileren.

5.3. Een dergelijke benadering zou haar weerslag hebben op de besluitvorming. Zo zouden de Europese politici tijdens de Top van Göteborg een aantal algemene doelstellingen voor de komende tien à twintig jaar kunnen uitwerken. Voorts zouden ze kunnen aangeven hoe de doelstellingen van Lissabon in het licht van de nieuwe strategie moeten worden bijgesteld en zouden ze een verzoek kunnen indienen om verdere voorbereidende werkzaamheden tot de in maart 2002 te houden Top van Barcelona uit te stellen.

5.4. De Top van Göteborg kan dan worden aangegrepen om burgers en organisaties uit te nodigen om in de tussentijd — tot de Top van Barcelona — actief aan de besprekingen deel te nemen. De Top van Barcelona kan dan aan de voorbereiding van meer concrete besluiten worden gewijd. Het spreekt voor zich dat het voorbereidend werk ook na de Top van Barcelona moet worden voortgezet.

5.5. Het Comité stelt voor om van het dossier „duurzame ontwikkeling” een testcase voor een nieuwe vorm van breed opgezette inspraak in cruciale communautaire beleidsterreinen te maken.

6. Achtergrond van het besluit om een strategie voor duurzame ontwikkeling op te stellen

Centrale vaststelling in de analyse van de Commissie is dat de toepassing van een dergelijke strategie niet alleen noodzakelijk, maar ook urgent is als we bepaalde tendensen die ons leven en dat van onze kinderen bedreigen, willen ombuigen.

Het ESC is het volkomen eens met deze conclusie. Het roert om, en nu is naar alle waarschijnlijkheid het beste moment om dit proces te lanceren. Er is een schat aan analytisch materiaal voorhanden als basis voor de beslissingen; we beschikken over een prominent O&O-potentieel en de economische situatie in de Unie is in jaren niet zo goed geweest als nu.

Bovendien maken brede geledingen van de maatschappij zich ernstige zorgen over gezondheid en voedsel — om maar twee fundamentele aspecten te noemen. Met andere woorden: de tijd is rijp om de burger ervan te doordringen dat het beleid moet worden omgebogen in de richting van een duurzame ontwikkeling.

6.1. Evenwicht tussen de drie pijlers

6.1.1. Om van „duurzame ontwikkeling” te kunnen spreken moet economische en sociale duurzaamheid — zoals verankerd in de strategie van Lissabon — gekoppeld zijn aan een extra derde pijler, nl. milieuduurzaamheid. In een strategie voor duurzame ontwikkeling moet het samenspel tussen deze drie pijlers worden beklemtoond — een dynamische economie, een samenleving die iedereen kansen biedt, waar de rijkdommen efficiënter worden gebruikt en waar het milieu niet door de groei in gevaar wordt gebracht.

6.1.2. In de discussienota worden zes beleidsterreinen aangegeven waar kan worden ingegrepen. Werkgelegenheid — nochtans een van de prioriteiten in de strategie van Lissabon — wordt niet expliciet vermeld. Zonder een hoge arbeidsparticipatie is economische en sociale duurzaamheid evenwel geen haalbare kaart. Werkgelegenheid is zowel een middel, als een doel op zich. Het Comité raadt de Commissie dan ook aan werkgelegenheid — en de problematiek van de demografie — aan de lijst toe te voegen.

6.1.3. De sociale pijler zou verder moeten worden ingevuld. Samenhang is de Unie zal namelijk niet enkel door economische factoren, maar ook door begrip voor en uitwisseling tussen de culturen worden bepaald. Het Europees cultureel erfgoed zit per slot van rekening ingebakken in het Europees sociaal model. Een beleid voor duurzame ontwikkeling kan pas vruchten afwerpen als de burgers zich bewuster worden van de Europese culturele waarden die generatie na generatie de tradities en gewoonten zijn gaan bepalen.

6.1.4. Doordat de tijden, en dus ook de samenleving, veranderen, is ook het Europees sociaal model is aan een permanente evolutie onderhevig. Als de weg van duurzame ontwikkeling wordt ingeslagen, zal deze evolutie nog versnellen en zal met name de noodzaak van solidariteit tussen volkeren en generaties duidelijk worden.

6.2. Belangrijkste componenten van duurzame ontwikkeling

6.2.1. Duurzame ontwikkeling is zo een complex fenomeen dat het moeilijk precies te omschrijven is. Om het publiek met dit concept vertrouwd te maken, is een duidelijke, beknopte omschrijving nochtans een absolute voorwaarde.

6.2.2. De component „verantwoordelijkheid” mag in een dergelijke definitie niet ontbreken. Europa dient zich tot taak te stellen op wereldvlak de regio te worden die op de meest verantwoordelijke manier met milieu en mens omgaat.

6.2.3. Voorts dient in de definitie de band tussen deze en de volgende generatie te worden beklemtoond. Europa dient de randvoorwaarden te scheppen om ook de volgende generatie de kans te geven zich in een economisch, sociaal en ecologisch opzicht te ontplooien.

6.2.4. Ook het argument van solidariteit tussen de generaties is volgens het Comité van groot belang, mede omdat het in de samenleving op brede instemming kan rekenen.

6.3. Verband tussen de strategie voor duurzame ontwikkeling en andere communautaire beleidsstrategieën en -programma's

6.3.1. In de strategie voor duurzame ontwikkeling dient te worden benadrukt dat bepaalde communautaire strategieën en programma's op elkaar moeten worden afgestemd. Gedacht wordt onder meer aan de processen van Luxemburg en Cardiff, het zesde milieuactieprogramma en de globale richtsnoeren voor het economisch beleid.

6.3.2. Om de in de vorige paragraaf vermelde elementen op een gecoördineerde manier in de strategie voor duurzame ontwikkeling in te bedden, is permanente controle vereist. Hiertoe zal elk bestuursniveau met nieuwe horizontale structuren moeten worden toegerust.

6.3.3. In de discussienota staat vermeld dat de EU momenteel over 60 strategieën en programma's beschikt. Nog afgezien van het feit dat enige stroomlijning in dit verband wellicht op haar plaats is, is een samenhangender beleid bij het opstellen van de doelstellingen en in de toepassingsfase een absolute voorwaarde voor de omzetting van de hoofdlijnen van de strategie voor duurzame ontwikkeling.

6.3.4. Voorts zou het nuttig zijn om vóór het opstarten van nieuwe programma's systematisch de impact van de maatregelen op de duurzaamheid te beoordelen.

6.3.5. Samenhang in het beleid veronderstelt onder meer dat evaluatie- en follow-up-indicatoren worden opgesteld. Deze indicatoren dienen coherent en beperkt in aantal te zijn; enkel indicatoren die onmisbaar zijn voor de evaluatie en follow-up van de algehele strategie voor duurzame ontwikkeling en van de verschillende geïntegreerde strategieën komen

in aanmerking. Het heeft weinig zin aan de lopende band statistieken te produceren als ze amper worden gebruikt.

6.4. De strategie voor duurzame ontwikkeling en de belanghebbende partijen

6.4.1. De strategie voor duurzame ontwikkeling zal alleen op een succesvolle manier in de strategie van Lissabon kunnen worden ingebed als belanghebbende organisaties er actief bij worden betrokken. Dit punt is onlangs overigens door een aantal van deze organisaties te berde gebracht. Het Comité deelt hun algemene standpunt, nl. dat de strategie voor duurzame ontwikkeling moeizaam uit de startblokken zal komen, als ze niet op de actieve steun van de belanghebbenden kan rekenen.

6.4.2. De belanghebbenden dienen betrokken te worden bij de tenuitvoerlegging, de follow-up en de herziening van doelstellingen en streefcijfers.

6.4.3. De definitie van belanghebbende partijen dient in zeer algemene bewoordingen te worden geformuleerd. Het hoeft geen betoog dat voor de georganiseerde civiele samenleving een sleutelrol is weggelegd.

6.5. Visie en leiderschap

6.5.1. Deze onderwerpen worden in de discussienota niet aangesneden. Nochtans zijn visie en leiderschap onontbeerlijk, wil de strategie voor duurzame ontwikkeling ooit van de grond komen. Politieke partijen, organisaties van de civiele samenleving en regeringen zullen het voortouw moeten nemen in de discussie over alternatieve visies. Bij het opstellen van deze lange-termijnvisies (20-25 jaar) mogen enkel deze en de volgende generatie in ogenschouw worden genomen. Een dergelijke tijdspanne wordt door de meeste volwassenen als logisch en voldoende ruim bemeten beschouwd.

6.5.2. Tijdens de Europese Raad van Lissabon heeft de EU zichzelf het doel voor ogen gesteld om tegen 2010 de meest concurrerende en best geschoolde regio ter wereld te zijn. Om dit te verwezenlijken diende aan een aantal eisen betreffende groei, werkgelegenheid en concurrentievermogen — vergelijkbaar met die in het Witboek van de Commissie uit 1993 — te zijn voldaan. De doelstellingen van het Witboek werden als realistisch en visionair bestempeld.

6.6. Het totstandbrengen van een kennismaatschappij

6.6.1. Elke maatschappij die ontwikkeling op een duurzame manier gestalte geeft, is per definitie een samenleving die kan bogen op een gedegen kennispotentieel. Zo gaat aan elke nieuwe ontwikkeling in vervoer en energie-opwekking een uitgebreid onderzoeks- en ontwikkelingsproces vooraf en kunnen de natuurlijke rijkdommen in het productieproces pas efficiënter worden benut als de kenniscomponent van producten wordt vergroot.

6.6.2. Het menselijk potentieel zal aan belang winnen in vergelijking tot de financiële en natuurlijke middelen. De vraag naar opleiding en levenslang leren — en de daarmee gepaard gaande investeringen — zal aanzienlijk stijgen. Een ander aspect is dat scholen steeds meer tot individuele leerlingbegeleiding zullen worden aanzet om te vermijden dat kinderen moeten afhaken.

6.6.3. In de strategie van Lissabon wordt een platform ter oprichting van een Europese kennismaatschappij aangereikt. In een strategie voor duurzame ontwikkeling dient het belang van een dergelijk platform met klem te worden benadrukt.

6.7. *Veranderingen in het arbeidsproces*

6.7.1. Om de veranderingen in het bedrijfsleven op te vangen, zullen permanent aanzienlijke middelen in herscholing van werknemers moeten worden geïnvesteerd.

6.7.2. In een arbeidsproces dat gekenmerkt wordt door hoge investeringen in opleiding en onderzoek, moeten de verhoudingen tussen werkgevers en werknemers harmonieus zijn en een nieuwe invulling krijgen.

6.7.3. Zoals reeds tijdens de Top van Stockholm is vastgesteld, zal de kwalitatieve dimensie van werk een fundamenteel thema worden.

6.7.4. Een van de componenten van het arbeidsproces is de werkomgeving. In de ICT-sector steken nu al nieuwe vormen van stress en „burn-out” de kop op. In een op kennis gebaseerd arbeidsproces zullen nieuwe maatregelen moeten worden genomen om eventuele negatieve gevolgen tegen te gaan. Met name de vakbonden dienen in dit verband hun verantwoordelijkheid op zich te nemen.

6.7.5. De doelstellingen en streefcijfers die in een strategie voor duurzame ontwikkeling op betrekking kunnen tot de voorgaande onderwerpen worden opgenomen, kunnen ook in de doelstellingen van Lissabon worden verwerkt.

6.7.6. In de strategie van Lissabon is verankerd dat naar volledige werkgelegenheid moet worden gestreefd. Dit doel dient in de strategie voor duurzame ontwikkeling volledig te worden onderschreven.

6.7.7. De vergrijzing van de bevolking, het slinkend aantal werknemers en het dalende bevolkingscijfer brengen weer andere problemen met zich mee. Het is duidelijk dat — mede overeenkomstig de nieuwe richtlijn tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep⁽¹⁾ — nieuwe prikkels moeten worden bedacht om oudere werknemers ertoe te bewegen langer te werken.

⁽¹⁾ Richtlijn 2000/78/EG van 27.11.2000.

7. **Prioriteiten van het ESC voor een EU-strategie voor duurzame ontwikkeling**

7.1. Het Comité heeft nota genomen van het definitieve Commissievoorstel inzake de strategie. Aangezien het Comité zeer weinig tijd heeft gekregen om dit document gedetailleerd te bestuderen, beperkt het zich in dit advies tot algemene opmerkingen over doelstellingen en procedures. Het Comité behoudt zich het recht voor om op basis van de conclusies van Göteborg zijn standpunt kenbaar te maken.

7.2.1. Allereerst heeft het Comité met tevredenheid vastgesteld dat de opstellers van de strategie zich tot doel hebben gesteld een beperkt aantal apert niet-duurzame situaties in kaart te brengen en dat duidelijk wordt aangegeven dat dit als de aanzet tot een lang beleidsproces dient te worden beschouwd. Voorts wordt beklemtoond dat in elke fase en over elke maatregelen voldoende overleg moet worden gepleegd; ook dat element wordt door het Comité toegejuicht.

7.2.2. In het Commissievoorstel wordt uiteengezet hoe de nieuwe strategie voor duurzame ontwikkeling in de strategie van Lissabon kan worden geïntegreerd en aan dezelfde jaarlijkse evaluatie en follow-up kan worden onderworpen. Aangezien economische, sociale en milieubeleidsmaatregelen op elkaar moeten worden afgestemd, is dit van essentieel belang.

7.2.3. De Commissie benadrukt terecht dat het totstandbrengen van een duurzamere samenleving niet het werk is van één groep, maar dat alle instellingen en burgers hiervoor hun verantwoordelijkheid moeten opnemen.

7.2.4. Onderzoek en ontwikkeling is volgens het Comité onderbelicht. Zijns inziens dient het zesde milieuprogramma op de doelstellingen van de strategie voor duurzame ontwikkeling te worden toegesneden.

7.3.1. In het licht van de Top van Göteborg wil het Comité een aantal algemene prioriteiten voor een communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling suggereren. Het spreekt voor zich dat de volgende opmerkingen gebaseerd zijn op werk dat het ESC in het verleden heeft verricht:

7.3.2. procedure: Het Comité stelt voor dat tijdens de Top van Göteborg in eerste instantie een beperkt aantal algemene doelstellingen betreffende duurzame ontwikkeling tegen het licht worden gehouden. Het Comité roept de Commissie en andere betrokken instanties op om tijdens de Top van Laken en Barcelona concretere voorstellen in te dienen. Zo blijft er voldoende tijd over om in de hele Unie een breed overleg- en inspraakproces te lanceren en om de nodige steun te krijgen voor de geplande, concrete maatregelen;

7.3.3. tijdspad: Het Comité stelt voor om de doelstellingen van de strategie voor duurzame ontwikkeling in twee groepen uiteen te laten vallen: doelstellingen voor de middellange termijn (looptijd: maximaal tien jaar) en voor de lange termijn (looptijd: 20 tot 25 jaar);

7.3.4. meetbaarheid: De doelstellingen moeten zo worden gedefinieerd dat de toepassing ervan naast de lat kan worden gelegd. Hiervoor dienen gepaste indicatoren te worden opgesteld;

7.3.5. De strategie voor duurzame ontwikkeling zou in de strategie van Lissabon en in de jaarlijkse follow-up ervan moeten worden geïntegreerd;

7.3.6. duurzaamheidsdoelstellingen: Volgens het Comité moeten voor vervoer, energie-opwekking, landbouw en klimaatverandering streefcijfers worden aangegeven;

7.3.7. gedetailleerdheid: Het Comité is de mening toegedaan dat de in Göteborg te nemen besluiten vrij algemeen moeten worden gehouden.

7.3.8. klimaatverandering: Hoewel het Comité een overtuigd pleitbezorger van het Kyoto-protocol en de tenuitvoerlegging ervan is, wijst het erop dat verdere stappen geboden zijn;

7.3.9. vergrijzing van de bevolking: In de strategie voor duurzame ontwikkeling zullen de uiteenlopende aspecten van dit probleem — langer werken, toenemende vraag naar zorg voor ouderen — moeten worden aangepakt. De lidstaten hebben in dit verband talrijke gelijklopende ervaringen opgedaan. Tijdens de Top van Göteborg zou een uiterlijke termijn moeten worden bepaald waarbinnen de Commissie een „benchmark”-verslag moet indienen. In dit verslag moet een bijgewerkte inventaris worden opgemaakt van de beste maatregelen ter bevordering van werkgelegenheid voor oudere werknemers;

7.3.10. laag geboortecijfer (ontgroening): De Commissie heeft in het verleden reeds aangegeven dat ze overweegt lidstaten ertoe te bewegen steun aan gezinnen te verlenen zodat het hebben van kinderen en werk gemakkelijker kunnen worden gecombineerd. Het Comité zou een dergelijk initiatief van zijde van de Commissie toejuichen en stelt dan ook voor dat dit onderwerp tijdens de Top van Göteborg wordt behandeld;

7.3.11. wetenschappelijke netwerken: Het is absoluut noodzakelijk dat de strategie voor duurzame ontwikkeling ook door de wetenschappelijke wereld wordt ondersteund. In netwerken van onderzoeksinstellingen kan de nodige kritische massa aan wetenschappelijke kennis worden samengebracht. Volgens het Comité is het raadzaam dat één of meer netwerkcoördinatoren worden aangewezen. Het denkt hierbij met name aan de universitaire instellingen van Göteborg waar momenteel een procedure voor het aanwijzen van een dergelijke netwerkcoördinator loopt.

8. De uitbreiding en de strategie voor duurzame ontwikkeling

8.1. De goedkeuring van een communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling zal belangrijke gevolgen hebben voor de kandidaat-lidstaten. Hoewel de strategie geen deel uitmaakt

van het „acquis communautaire”, dient ervan te worden uitgegaan dat de toekomstige lidstaten er als partners bij betrokken zullen worden. Deze problematiek is evenwel geen novum voor hen; ze hebben immers al deelgenomen aan de besluitvorming en de follow-up van de Conferentie van Rio.

8.2. Dit neemt niet weg dat de concrete toepassing van de strategie voor duurzame ontwikkeling voor deze landen problemen zal opleveren en zwaar zal doorwegen op hun beperkte begroting. Op basis van de strategie zouden zij immers moeten investeren in de ontwikkeling van menselijk potentieel en in programma's om de burgers tot een andere levenswijze en een ander consumptiepatroon aan te sporen.

8.3. De moeilijkheden die deze landen bij de toepassing van de strategie kunnen ondervinden, mogen niet worden onderschat. Natuurbescherming is er zo goed als onbestaande en niet-duurzame tendensen staan niet bepaald hoog op de politieke agenda.

8.4. Het Comité stelt voor dat de EU zich speciaal inzet om kandidaat-lidstaten die dit wensen, zo snel mogelijk — nog vóór hun toetreding — in de strategie op te nemen.

8.5. Om deze kandidaat-lidstaten bij hun integratie in de strategie voor duurzame ontwikkeling te helpen, dient volgens het Comité in een specifiek budget te worden voorzien.

9. Toezicht en follow-up van de strategie voor duurzame ontwikkeling: de rol van het ESC

9.1. De georganiseerde civiele samenleving zou actief bij de voorbereiding, tenuitvoerlegging en follow-up van de strategie moeten worden betrokken. Als vertegenwoordiger van brede geleiding van de civiele samenleving speelt het Economisch en Sociaal Comité een unieke rol in het institutionele bestel van de Unie.

9.2. Het Comité kan op de volgende drie manieren een bijdrage tot de strategie leveren:

9.2.1. door het aanbieden van een forum: Voor een succesvolle toepassing van de strategie is een vlotte communicatie met de basis vereist. Het ESC en de organisaties die er deel van uitmaken kunnen in dit verband een cruciale rol spelen. In het voorstel voor een strategie voor duurzame ontwikkeling kondigt de Commissie aan dat zij van plan is om tijdens een tweejaarlijks forum deze strategie met de betrokken partijen te evalueren; het Comité wordt uitgenodigd dit evenement mee te organiseren. Het Comité juicht het initiatief om dergelijke hoorzittingen te houden toe en verklaart zich bereid als medeorganisator op te treden;

9.2.2. door de bevolking te mobiliseren: De ledenorganisaties van het ESC kunnen op nationaal en lokaal niveau de burger bewust maken van deze problematiek, de discussie aanzwengelen, standpunten kanaliseren en als „communicatoren” fungeren;

9.2.3. door aan kwaliteitsbewaking te doen: De algemene verantwoordelijkheid voor de evaluatie en follow-up van de

strategie berust bij de Commissie; zij dient ook de statistische basisgegevens te verstrekken. Het Comité is bereid om voor bepaalde aspecten als een soort waakhond te fungeren; het wil met name aandacht schenken aan de kwaliteitsbeoordeling van de tenuitvoerlegging en eventueel jaarlijks een scorebord te publiceren. De resultaten hiervan kunnen worden voorgelegd aan de jaarlijkse Europese Top waar de follow-up van de strategie van Lissabon en de strategie voor duurzame ontwikkeling als pakket worden behandeld.

Brussel, 31 mei 2001.

De voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

G. FRERICHs

Advies van het Economisch en Sociaal Comité over de „Globale richtsnoeren voor het economisch beleid 2001”

(2001/C 221/28)

Het Economisch en Sociaal Comité heeft op 28 februari 2001 besloten, overeenkomstig artikel 23, lid 3 van het r.v.o., een advies op te stellen over de „Globale richtsnoeren voor het economisch beleid 2001”.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft vervolgens besloten, de heer Simpson als algemeen rapporteur aan te wijzen.

Het Comité heeft tijdens zijn 382e zitting (vergadering van 31 mei 2001) het volgende advies uitgebracht, dat met 86 stemmen vóór, 1 stem tegen, bij 1 onthouding werd goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Het Economisch en Sociaal Comité neemt de gelegenheid te baat om in de vorm van een initiatiefadvies de globale ontwerprichtsnoeren voor het economisch beleid in 2001⁽¹⁾ (GREB), die onlangs gepubliceerd zijn en op 15 en 16 juni a.s. zullen worden voorgelegd aan de Europese Raad tijdens de Top van Göteborg, te bespreken en van commentaar te voorzien.

1.2. In de coördinatie en het beheer van het economisch beleid in de Europese Unie nemen de jaarlijkse evaluatie en bijwerking van de GREB inmiddels een belangrijke plaats in. De ontwikkeling van een overall-strategie, waarbij Commissie en nationale regeringen met elkaar in debat gaan en zich vervolgens committeren aan de verplichtingen die uit het gezamenlijk overeengekomen beleid voortvloeien, vormt een

aanzienlijke bijdrage tot een efficiënter optreden van de Unie. De jaarlijkse evaluatie biedt het Comité tevens een belangrijke gelegenheid om de besluitvorming in verband met de Europese economie te beïnvloeden.

1.3. De globale ontwerprichtsnoeren voor het economisch beleid in 2001 zijn tegelijk met de economische prognoses van de Commissie voor 2001 gepubliceerd. De prognoses bevestigen dat de context waarmee bij het uitwerken van de richtsnoeren rekening moest worden gehouden, minder gunstig is dan vorig jaar. Tevens kan uit de prognoses worden afgelezen dat de minder gunstige ontwikkelingen zich hoofdzakelijk buiten de EU hebben voorgedaan.

1.3.1. Het Comité en de andere Europese instellingen alsook de regeringen van de lidstaten zouden de richtsnoeren echter met meer kennis van zaken kunnen bestuderen wanneer de economische prognoses vóór de richtsnoeren zouden worden gepubliceerd.

⁽¹⁾ Aanbevelingen van de Commissie voor de Globale richtsnoeren voor het economisch beleid van de lidstaten en de Gemeenschap; ECFIN/228/01 van 25.4.2001.